

اسراتوری عثمانی
در بنادر بوشهر

www.Ketab.ir

حوزه هنری بوشهر

امیر اتوری عثمانی در

بندر بوشهر

عباس عاشوری نژاد

پدیدآورنده: عاشوری نژاد، عباس۔

عنوان: امیراتوری عثمانی در بندر بوشهر.

تکرار نام پدیدآور: عباس عاشوری نژاد.

مشخصات نشر: قم، صحیفه خرد، ۱۳۹۴

مشخصات ظاهری: ۱۳۱ ص، ممبر، نمونه.

شاپک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۲۴-۹۲-۹

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: ترکیہ، تاریخ، امپراتوری عثمانی، ۱۶۸۸ - ۱۹۱۸ م۔

موضوع: پوشهر، تاريخ، اسناد و مدارک.

موضوع: تریدہ عثمانی، روابط خارجی، ایران، یوشهر۔

موضوع: ابن، پوشش، روابط خارجی، ترکیه عثمانی.

شنبات ۱۰ فروردین ۱۳۸۸ - سازمان تبلیغات اسلامی - حوزه هنری یوشهر

ردہ بند: حکرہ: ۱۳۹۴، الف ۲۷۱/DR

ردہ دیوپی: ۵۶۱۰۴/۱۱۱۷

شماره کتابخانه حاسبی: ۱۰۳۵۸

پوشهر، میدان قدس، بلخ، ریاستی دلواری،

مندوق پستی: ۷۵۱۳۵-۱۷۶۹، زه هس، پوشهر

تلفون: ۳۳۳۳۲۴۰۸۳ - ۳۳۳۳۲۹۰۵

www.artbushehr.ir

انتشارات صحیفه خرد

امپراتوری عثمانی در
بندر بوشهر

عباس عاشوری نژاد

مدیر دانشنامه: سید محمد حسین سیدزاده
دبیر دانشنامه: سید قاسم یاحسینی
دبیر اجرایی و ناظر دانشنامه: فرید میرشکار
طرح جلد: مجید میرزایی
صفحه آرایی: نغمه ایزدپناه
ویراستار: مریم پرهیزکاری
لیتوگرافی و چاپ: ترام اسکندر/زیتون
چاپ اول: ۱۳۹۴
شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

نشانی انتشارات:
قم، خیابان صفاییه، کوچه ۳۲،
کوچه کمره‌ای، پلاک ۹۶
تلفن: ۳۷۸۳۲۱۹۸ - ۰۲۵
دورنگار: ۳۷۷۳۵۶۷۲

فهرست

- مقدمه‌ی حوزه هنری بوشهر ۷
- مقدمه ۹
- امپراتوری عثمانی در بندر بوشهر ۱۳
- نگاهی به پیشینه حضور عثمانی‌ها در خلیج فارس ۱۵
- نگاهی گذرا به بندر بوشهر از گذشته‌های دور تا پایان جنگ جهانی اول ۲۳
- علل تأسیس شهرداری عثمانی در بندر بوشهر ۲۶
- علل سیاسی - نظامی ۳۰
- علل تجاری - اقتصادی ۳۹
- علل فرهنگی - اجتماعی ۴۴
- فعالیت‌های شهرداری عثمانی در بوشهر ۴۷
- بررسی سازمان اداری شهرداری ۴۷
- فعالیت‌های سیاسی - نظامی ۵۰
- فعالیت‌های تجاری - اقتصادی ۵۷
- فعالیت‌های فرهنگی - اجتماعی ۶۲
- جشن میلاد در بوشهر ۶۴
- علل انحلال شهرداری ۷۵

آثار و بناهای مادی به جا مانده از شهرداری ۸۳

پیوست‌ها: اسناد - تماویر روزنامه‌ها - تماویر اشخاص، اماکن، اشیا ۸۵

فهرست اعلام ۱۱۳

الف) مکان‌ها ۱۱۵

ب) اشخاص، عناوین، طوایف، سلسله‌ها ۱۱۹

منابع و مآخذ ۱۲۳

الف) کتاب‌ها ۱۲۳

ب) مقاله ۱۲۸

ج) روزنامه‌ها ۱۲۸

www.ketab.ir

مقدمه‌ی «وزنه‌های هنری بوشهر»

استان بوشهر یکی از مراکز تاریخی و باستانی ایران در کرانه‌های شمالی خلیج فارس به شهر می‌رسد. این ناحیه از ایران زمین، قدمتی به درازای تاریخ دارد. بوشهر همواره مهد علم و ادب و تعلیم و تعلم بوده است. کتابخانه‌ها و مراکز علمی شهر «لیان» تا «سینیز»، مدارس علمی بندر «سیراف»، کتبه‌های میخی و بقایای معابد در «لیان» در «سبزآباد» و «ریشهر»، بقایای کاخ‌ها و کتبه‌های هخامنشی، همگی اسناد این تاریخ پُر فراز و نشیب است. معماری کم نظیر، اعتقادات مذهبی مردم، حضور ادیان مختلف، وجود نخستین، آثار حمل و نقل هوایی و ریلی، وجود اولین سربازان، جایخانه‌ها، باشگاه‌ها و ورزش‌های نوین، حضور نمایندگی‌های سیاسی و تاسیس اولین مدارس و مراکز آموزشی از قبیل مدرسه‌ی سعادت از نشانه‌های بارز این بالندگی و شکوفایی این کهن دیار است. در مجموعه‌ی «دانشنامه‌ی استان بوشهر» که توسط «وزنه‌های هنری استان» در ده‌ها جلد منتشر می‌شود، کوشش شده تا همه گونه اطلاعات و آگاهی‌های تاریخی، هنری، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، رجالی و مذهبی مربوط به استان بوشهر در قالب تک نگاری‌های علمی و روشمند، گردآوری، تجزیه و تحلیل و نوشته یا ترجمه شود. امید است با انتشار کامل این مجموعه، دانش‌آموزان، دانشجویان و دیگر علاقه‌مندان، منبع و مأخذ قابل اطمینانی

درباره‌ی شهر و دیارشان به دست آورند. از آقای سید قاسم یا حسینی نویسنده و پژوهشگر بوشهری که دبیری این دانشنامه را عهده‌دار شدند و دیگر نویسندگان و پژوهشگرانی که با این طرح همکاری می‌کنند، تشکر و از حمایت‌ها و مساعدت‌های معاونت برنامه‌ریزی استانداری بوشهر سپاسگزاری نمایم.

سید محمد حسین سیدزاده

رئیس حوزه‌ی هنری استان بوشهر

مقدمه

عثمانی‌ها در نیمه دوم قرن ۱۳ ه.ق/ ۱۹م یعنی در نیمه آخر عصر زوال امپراتوری که سال حویش (۱۳۴۲-۱۲۰۳ ه.ق/ ۱۹۲۴-۱۷۸۸م) در اندیشه احیای قدرتش و تقویت ملل بیشتر در منطقه خلیج فارس افتادند. این امر در راستای جبران صدمات ناشی از شکست‌هایشان در اروپا و سرپوش گذاشتن بر آشفتگی‌های امور داخلی امپراتوری و بی‌ارشان قابل ارزیابی است. آنان، شاید همچنین امید داشتند با کسب قدرت در منطقه استراتژیک خلیج فارس، شوکت از دست رفته خویش را باز یابند و در جمع قدرت‌های بین‌المللی باقی بمانند و یا حداقل، مرگ امپراتوری خود را به تعویق اندازند.

آنان در مجموع، سه هدف را در رویکرد جدید خود مورد نظر داشتند: هدف کوتاه مدت که عبارت بود از افزایش اقتدار خویش در مناطق تحت حاکمیتشان مثل بغداد و بصره از طریق افزایش استحکامات در این مناطق. هدف میان مدت که عبارت بود از توسعه نفوذ و در صورت امکان تسلط در مناطقی که دارای مقبولیت بودند مثل کویت و بحرین و هدف بلند مدت که عبارت بود از تسلط کامل بر کرانه‌ها و پس‌کرانه‌های خلیج فارس.

عثمانی‌ها، برای رسیدن به این اهداف موفق شدند که با انعقاد عهدنامه اول و دوم «ارزروم» به ترتیب در سال‌های ۱۲۳۹ و ۱۲۶۵ ه.ق/ ۱۸۲۳ و ۱۸۴۷م و

تأسیس سفارتخانه‌ها و کنسولگری‌های خویش در شهرهای مختلف ایران، با دولتمردان کشور ما، در مجموع روابط حسنه برقرار کنند. در این دوران در ایران به ترتیب ناصرالدین شاه، مظفرالدین شاه، محمدعلی شاه و احمد شاه سلطنت می‌کردند و در امپراتوری عثمانی عبدالمجید اول، عبدالعزیز، مراد پنجم، عبدالحمید دوم و رشاد پنجم، خلیفه بودند.

نظ به این که عثمانی‌ها در این دوران، فاقد نیروی نظامی دریایی قابل مقابله با بریتانیا در خلیج فارس بودند، عرصه رقابت و هم‌آوردیشان به نواحی کرانه‌ای و پس‌کراهای عربی، ایرانی مثل کویت و بندر بوشهر کشیده شد.

آن‌ها برای این که بتوانند در مناطق بیشتری از خلیج فارس اعلام حضور کنند، در سال ۱۲۸۸ ه. ق/ ۱۸۷۱ م. کنسولگری خویش را با نام «شهبندی» در بندر بوشهر بنیان گذاشتند. در آن زمان بندر بوشهر مهم‌ترین شهر بندری ایران بود و حاکم بوشهر «حکمران کل بلاد و جزایر خلیج فارس» خوانده می‌شد. عثمانی‌ها از طریق شهبندی خویش در بندر بوشهر به مدت ۴۷ سال در صفحات جنوبی ایران به فعالیت‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی - تجاری و فرهنگی - اجتماعی پرداختند.

این کتاب می‌کوشد تا با بررسی علل تأسیس، فسادیت، انحلال کنسولگری امپراتوری عثمانی در بندر بوشهر به شناخت بیشتر نقش و جایگاه تاریخی بوشهر در معادلات ملی، منطقه‌ای و حتا جهانی کمک نماید و همچنین گوشه‌ای دیگر از تاریخ این پایدارترین امپراتوری جهان اسلام را که بیش از شش قرن در بخش‌های مهمی از جهان حضوری فعال و تأثیرگذار داشت، آشکار کند.

در این جا بر خود لازم می‌دانم که از همه‌ی عزیزان و دانشمندانی که به اشکال مختلف در تألیف و چاپ این کتاب، مرا یاری کردند، سپاسگزاری نمایم

از جمله این عزیزان عبارتند: دکتر عبدالکریم مشایخی رییس بنیاد ایرانشناسی بوشهر به خاطر در اختیار گذاشتن اسناد و مدارک متعلق به عثمانی‌ها، زنده‌یاد استاد حسن زنگنه به خاطر تذکر نکات سودمند درباره‌ی تاریخ بوشهر و خلیج فارس، دکتر لقمان دهقان نیری، دکتر محمدکریم یوسف جمالی و دکتر حسین م. جعفری: استادان بزرگوار دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد به خاطر تذکر نکات تأثیرگذار، دکتر مریم پرهیزکاری به خاطر دقت و تسریع در ویراستاری و آقای سید مهدی علوی کارشناس دلسوز بنیاد ایرانشناسی به خاطر کمک در خوانش و تنظیم اسناد.

همچنین باید از تمام کسانی که با عشق و اراده در جهت حفظ و معرفی فرهنگ و تمدن گرانقدر این سرزمین آفتاب درخشان، در قالب «دانشنامه استان بوشهر» می‌کوشند به طور ویژه سپاسگزاران باشیم این بزرگواران عبارتند از: آقای سید محمدحسین سیدزاده رییس حوزه هنری و مدیر و طراح دانشنامه و آقای فرید میرشکار، دبیر اجرایی و ناظر دانشنامه و خانم استاد سید قاسم یاحسینی دبیر علمی. امیدوارم که عمرشان پُر برکت باشد و روزگارشان به شادی بگذرد. در پایان از همه ی کسانی که با دیده ی نقد و نظر در معالفت این کتاب می‌نگرند و ایرادات و پیشنهادها را به آدرس این جانب (ashoorinej@ashoorinej.com) ایمیل می‌نمایند، نهایت قدردانی می‌گردد.

همه توفیق‌ها از خداست

عباس عاشوری نژاد

۱۳۹۳ خورشیدی